

ACC. N:R M. 16730:1-19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Anna Ljungberg, Hruskvarna*
Härad: *Ingelstad m. fl.* Berättare: *olika personer; se uppt. bladens*
Socken: *Pärnäs m. fl.* Berättarens yrke: *bakare!*
Uppteckningsår: *1966-1967* Född år _____ i _____

Sträddare, sömmerskor och konfektion. s. 1-19. LMF 131

Skriv endast på denna sida.

16730:1.

ACC. N:R

M. 131

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 131

"Ell skrä för sej" — så man om skräddare.

Det var dubbeltydigt. Yrke och stackare.
och som nidvisa: "Skräddare, skräddare,
skrynkelrygg eller skrynkelben, rätt som han
sitter, så släpper han en."

En bondsön som blev skräddare ^{blev} sen:
'bara en skräddare'. ungefär som 'bara en statare'.
De kunde alltså ej bli något annat. Det var fyllt
för småpojkar i familjerna, som fick en sådan
företärelse: "Du är så baktvänd, vad skall det bli
av dej, du får väl bli skräddare." så du blir stor.
Som en sista utväg.

Det var för lykets skull. Det var puckerbyggiga
och klumpfotar o.s. lyten som gjorde yrket
så nedgraderat. Men var det någon, som av fri
vilja valde yrket och som ej var lytt och satte
opp ett finskrädderi, till ex. Jakobsson vid torget
i Skåne - Tranås, så motsägande det låter, så

15/2-67

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Den som var skräddare var alltid bättre
hållen. Men den som för sitt lyfte var tvungen
att bli skräddare var inget. ^(och handkretsen)
Och det hade nog med utbildningen att göra.
och så frånvaron av lyfte. Skräddare Jakobsson
var fin skräddare, hade stort hus med elever och
många symaskiner, hade riktig bygaffär,
och sydde inte något, som ej var köpt där,
hos honom. Var i gång med sin rörelse i början
av seklet, sydde bara till "bättre folk", och
själv var han ej lyft på något sätt.

I det kommunala anlitas gäma
en fin skräddare om han nu själv
var road av det, (den knappast
den andra sortens skräddare) och hans
anseende var mycket gott i bygden.

Han hörde till 'noblessen', som vi så
där i Skåne - Tranås. Stor eller fin skräddare.

16730:3.

ACC. N:R

M. 131

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

hade damer, som sydde herrbyxor och västar.
Även dessa var gott hållna i byn.

En annan skräddare ^{som} bodde lite utanför byn, det
var skräddare Nilsson. Han hade en klumpfot.
Vid denna tid, ifrån 1907, sydde han väl
knappast i hemmen längre, men det är troligt
att han fört gjort detta. Han hade helstakig
med mycket smus. Men annars mycket
nydlig i mörkt rock och randiga byxor. Han
gick omkring och tog mått, hos dem som önskade
och sen sydde han det hemma. Men annars
kom skräddaren till hemmen, då han blev
tingad, men var det till 'finare' folk, där
han kunde räkna på lite bättre mat och
mera förtjänst, så fick de komma före
'karoligare' beställningar. Prässjärn hade de
med sig, helst två, lunga och med järnhandtag.

16730:4.

ACC. N:R

M. 431

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

som de satte ner på foroglöderna, eller hade de strykjärn med bult i, där den ena bulten låg och blev glödhet i spisen, medan den andra var i järnet.

Skräddare Nilsson i Tranås, hade också i viss mån tyg att sälja. 1919 sydde han Konfirmationskostym till en av uppvecklarens och berättarens bröder.

Han sydde vad man bad honom om. Ibland gick de hem till honom och beställde och provade. Men han gick även bort och gjorde provningarna. I början på seklet sydde han röd och vitrandiga 'murare skjortor' åt vår far, som gått lite i murarelära.

Han sydde kostymer åt honom. Och en gång sydde han en s. k. storhöja till vår far av formors, (Ingars) gröna vadmals kjol.

För denna höjas skull kallade skojaran, (förlä) skribenten, Lode, vår far för 'Kjortelström', i en av sina artiklar i Y. A.

16730:5.

ACC. N:R

M. 131

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Måttbandet.

De hade köpta måttband för det mesta.
Tiden avser i denna uppgift ungefär
1906 - 1914 och sedan med uppgivna
årstal. Om de ej hade köpta måttband,
klipppte de ett av papper. Längden
bak markerades av ett hak och runt
midjan med ett hål. Det var flera sådana
hack och ringar, som Sömmerskan (just detta
gäller henne) kunde och visste vad de betydde.
Hon tog mått, ryggens bredd ifrån axeln,
brösthöjden, sen både kring rygg och bröst.
Under armens längd och överarmens, längd
ifrån nacke och midja. och neråt.
och så likadant mått framifrån.
Sen mätte de upp dessa mått på papper
och klipppte ett mönster, ja, ritade upp det
först. Hade de köpt måttband, antecknades måtten.

längden
bak

rund midjan

klipppt måttband

Byxmåttén, var längden på byxorna oppifrån midjan och ner, inmantill och på ytersidan ifrån bylimningen.

Det var en hemsträddare, som gick omkring och sydde i hemmen, i trakten Lövestad, Fågeltofta, Månslunda och i byarna där omkring. Han hette Fridén och bodde i Gleinge by, Lövestad. 1928 eller möjligen 1929 var han hos berättaren i Månslunda och sydde en sportkostym och en pjäs, som fördrades med svart färskin. Det tog en vecka. Han låg i stora rummet och hade korgen, som givet var bättre än vad värdfolket hade själva till vardags, han åt med dem i deras lilla vardagsrum.

Han sydde på berättarens symaskin. Han sydde byxorna utan söm på inneridan, men Fridén var sträddare i det militära, och tog kanske sedan därifrån.

Berättaren tycker sig minnas att betalningen var 18kr.

16730: 7.

ACC. N:R

M. 131

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Tygget för, det var vadmal, och 'verken' och
det enklare, 'stampverken'. Ibland behandlade
man detta själv, gressade och ångade opp
det, ibland gjorde skräddaren detta, men
oftast om man hade mycket tyg, skickade
man bort det och fick det stampat.

Vår farmor, Långas Märten-dotter, hade endast en
klänning av köpt ^{en svart} tyg. Hon dog 1926. Ammars var
det hemvävt, i gräsgrönt, mörkgrönt, gulbrunt och
mörkblå, eller kornblått, rött och de äldsta i ^{hjulerna} högröta.

Vid 1914 och 1920 fanns det många i Sk-Tranås
som hade hemvävda kostymer i synnerhet
vardagsbyxor i grått. Det var de äldre, de yngre
ville hellre ha köpta tyger.

Numerera här det ej finnas något skrädderi eller
någon skräddare kvar i Tranås.

Farmor död 1918. Hade en vadmalstyg. Gudmors klädn. till de fyra äldsta
^{heller ungefär 1910 hade flickorna hemvävt.}
^{heller född 1905} barnen var hemvävda, grön, grå, lila (pojke) och grå med brun varp (pojke)

16730:8.

ACC. N:R M. 131

8

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I Albo härad ble ex i Måns lunda, användes hemvävda kläder ännu längre. Ett par bönder sydde berättaren hemvävda byxor till i slutet på tjugotalet. Även pojkar i familjen hade hemvävt. Och en annan gränne hade även hemvävda fin kostymer in på trettiotalet eller så länge han levde. Och en annan bondfamilj hade flickorna hemvävda klänningar till Pöndags, då de var i skolåldern på trettiotalet och bonden på stället hemvävda byxor. Men nu är de äldre döda och de unga vuxna, och knappast finns någon i hemvävt längre.

Ingen skräddare finns väl nu i Lövestad eller i Fägeltofta.

I Måns lunda bodde Lundkvist, han var så väldigt mycket ryggrig. Han sydde också till krinnor. Han klippte, på begäran, även till vardags byxor.

16730:9.

ACC. N:R

M. 13f

9

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

oftast var det moll skins byxor till Karlarna,
som kvinnorna sen rydde själva i fremmet.
och ^{hade} klippte till pojkebyxor, som sen förunderligt
(i en del fall) nog, kunde lämnas bort till en p. k. hem sömmerska.

Kanske man tjänade en femtio öring på detta
till våga gångsätt, som alltså praktiserades på
25- kelliotalet.

Den skräddare var mycket duktig. Han är mycket
gammal, kanske hundra år och bor i Tommelilla nu.

Han tillhanda höll också lite byger.

Sakar och tråd hade skräddarna med
sig, men vad ber. vet hade de inga
mönster eller modejournaler. Modet
på herr kläder för på landet var ganska
ena handa och smärre avvikelser var
lätta att göra. För öfrigt var kunderna
konventionella på den tiden. Numera skiljer
(behöfande kläderna) inte östra och västra Skåne. ~~och~~

Erik Leo, nu 71 år gammal, köpte 1911, sin första färdiga kostym. Den kostade 28 kr. Då han haft den lite, gick liksom ett övre lager av tyg bort, sedan ett annat och då det tredje lagret kom fram var detta fullt av hål. Man funderade mycket på hur man kunde framställa ett sådant tyg.

Efter 1920 blev konfektionsstylen mer och mer vanligt bland de unga. Det var Tommelilla. Inte så långt till Ystad heller, man kunde faktiskt cykla dit på en fridag. Men som sagt Tommelilla var metrogolen där man handlade sådant.

16
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16730:11.

ACC. N:R M. 137

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sömmerskor fanns det flera i Tranås i början på seklet. Det var ett fint yrke att vara sömmerska, på den tiden. Och det fanns riktiga lin sömmerskor, så 'noblesse', som man sade och sydde linneutstycker. Det är dock knappast bekvämt att de endast av detta arbete kunde få sin utkomst. Kanske man hade något arv så 'gaga' på.

Det fanns en, som hette Augusta Lundh (syster med skräddaren) Det var vid sekelskiftet. Hon hade ett gammalt fattighjon inneboende. Marna, hette denna. Augusta sydde alla sorters kläder till kvinnor och barn. Kanske också till pojkar.

Det är möjligt att Augusta var syster till Paula Trapp. Denna sydde kostymer till våra bröder då dessa gick i skolan. Och till andra pojkar. En annan sömmerska var änka, hette Hanna Anders-Lars, hon sydde till flickorna i vår familj. Sydde vad som helst, sömnade handdukar, sydde underkläder.

16730:12.

ACC. N:R M. 134

12

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Glanna Anders-Lars gifte om sig och behövde ej sedan sy,
utom till sig själv. Sen kom en sömmerska, som
hette Maria Schlosser, hon bodde i 'Städet' i byn.

Hade en underbar liten läppa och mycket romanböcker. Hon
var änka och var så illa tvungen att sy för sin
levebröd. Hennes mor hade varit riktig fin sömmerska.

Hon ^{levde} levde, hon jag till hettstadi.

För fanns det sömmerskor som gick omkring och
sydde, men inte de som här räknats upp. Det var en
ganska ung sömmerska, som gick omkring och
sydde. 1920 var hon på ett ställe, Jöns Lars, på gränsen
mot Omdelunda, eller åt det hållet. Där var hon och sydde
kläder åt fura och barnen. och pigan fick ett förläde
sytt. Tyget hade fura ^{Elma} köpt (Pigan så inte fura utan, Elma till
matmodern på stället) av en gärdshandlare, det kostade
27 öre metern. Denna present fick pigan för att hon i två dagar
göt med karlarna på gården och sprut ut gödsel.

Det ansågs då att flickorna skulle lära sig att

16730:13.

ACC. N:R

M. 43+

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12

sy till husbehov. Men inte de flickor, som var ute som drängpigor. Ty dessa flickor var så lite 'hållna', det vore för fint åt dem att kunna sy. De var ju också av grovt arbete valhända och hålla, och de hade ej pengar.

1914 kostade en sömnadskurs hos sömmerskor i Tommelilla, 25 kronor.

Saxar och träd hade även sömmerskor med sig då de var ute och sydde. Och träd tillhanda höll de alltid.

Då Allers kom med mönsterjournaler och mönster, skaffade man dessa. De var mycket populära. Annars var man ju ej rädd för att ha lika kläder med den och den, i synnerhet om det var någon i noblessen, ^{Dom man tog efter,} men man ville inte heller vara för exhem, rädd att bli kallad för höjffärig, ihågkommande påfågeln, som inte kom till himmelen för sina falska fjär... .

16730:14.

ACC. N:R

M. 137

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Numera köper bara rikare personer skräddarsydt.
eller unga snobbas med mycket höga inkomster.
1958 kunde man få en mycket enkel bomullsklädnad
sydd av sömmerska i Hålsingborg för 50 kr.

Priset är avsevärt högre i dag. Nästa gång köpte
den flickan en liknande klänning i samma tyg,
på rea i Hålsingborg för 12 kr. Tyget till den förra
kostade 16 kr. (reagerade med)

Lagrade och lagade för vid rektors början i
Tranås, gjorde ofta gamla fätliga gummor. I betel-
ning kunde de få en kaka bröd eller en liter mjölk.
Iden män de orkade och var händiga, tog de gärna
emot stickning av vantar och strumpor.

Dessa stickades dock mycket av kvinnorna i hemmen
och av far och mor mödrar. Isymmetri i skymnings-
stunden, innan ljus ländes, och som förut berättats,
ibland även på natten. I Tranås minns jag även
en morfar, som stickade röd och grönruckiga strumpor

16730:15

ACC. N:R M. 134FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

15

och vankar till dotterdottern. Hon var född vid 1909 ungefär och hade sådana sprunget de första åren i skolan.

Det var annars en väldig spikän för en kar att sy i en knapp eller laga en skumpa själv, om han hade en fru.

Småbarns kläderna sydde kvinnorna för hand för, och små linnen och pojkeskjorter, eller ett förkläde, och den enkla klänning småbarn hade som kallades för 'slum'.

Samtidigt var det Järgare Anderssons vid Lorget. Där syddes på beställning, under kjolar, västar eller livstycken, benklädes, förkläden och barnlinnen, och linnehattar.

När bruket med stickkofter började vid 1913 eller så ungefär stickade de också kofter på beställning, material fanns i affären.

Hos Adolf Andersson i Böres basaren kunde man köpa färdiga ^{benklädes} byxor av flanell, samt förkläden.

16730:16.

ACC. N:R

M. ~~131~~FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16

Senare vid 1920 hölls en fin sömmerstka där, som sydde finare underkläder på beställning och annan lin söm mad, samt finare klänningar och brudutstyrslar.

Och en ny generation väcker opp, som har lärt sig sy i slöjden. Och man börjar köpa billiga tyger efter kataloger. Där det fanns tygprover på korta, man blev ej lurad. Och så hitte man som slog ut tyget till underkläderna.

I byn bodde också Maria - Stickerstka (Jensson) hon stickade på maskin till väldigt många, även någon gång till oss därhemma på nr. 20. 75 öre paret för långa strumpor (1900-1920)

I berättarens eget hem har husefadern endast haft två par färdigköpta strumpor, annars ha de varit handstickade. Sönerna vill gärna också ha handstickade strumpor. Men vad som för var en nödvändighet, så nu snobbari.

16730:17.

ACC. N:R M. 13+

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En Kallelse:

Hemskräddare Lundkvist bodde i
Skåne - Tranås och ej i länslunda,
vilket ej hindrade att han kunde
sy där.

Tittling

LUF 131

Och så borde jag väl tillägga,
att det numera i Skåne - Tranås,
finns en Sömmerska. Hon heter visst
Anna Palm. Sen köps konfektionskläder,
eller syr man lite hemma, enkla
klänningar och barnkläder. Vinterdräkter,
som blir dyrt och vinterproffs.

Virkningsen är numera modernare än
det stickade, som var så modernt under
förtio och femtiotalet.

Ell ordstäv om kläder:

25/2-67

Vardagsgrann och söndag lika daun.

Skump tillverkning under första världskriget på
hemmanet nummer 20; Skåne - Tranås. 1916 - 1917.
Johanna Lruetsson hade genom byte, fått en tvät-
ten färull. Den skulle bli till skumpor till barnen
och ^{håll} förfota gamla skumpor. Gammal lampa
plockades fram, gammal cheviot, eller annat, där både
varp och väst var av ylle. Det klipptes rent i från
sömmar, sen i långa remmar och sen, det kunde
barnen göra, i bitar, stora som en tändsticksask.
eller lite mer. Med en grov stoppsål eller skump-
sticka repades bitarna opp, tråd för tråd, det fick
barnen göra, fick sig en tilldelad hög att repa opp.
Sen skrubades dessa trådar på de grövre kardarna,
det var ganska svårt. Barnen fick göra så gott de kunde,
och det var inte så mycket. Sen skrubades det på
nytt med, kanske häften av den rena ullen; till
slut blev det vackra jämna ueller eller 'kåjor'
av materialet. Det blev ett underligt färgat garn

till slut, gröngrönblått och rödlilagrått. Det stickades som det var till flickorna, de små, och till den som gick i skolan. Den färgen åstadkom ingen glädje i en tid, då andra barn hade bruna eller svarta strumpor. Till pojkar i familjen färgades garnet svart, de kunde helt enkelt ej ha grå strumpor i skolan.

Johanna Snickson stickade själv alla strumpor åt familjen. Det var viktigt att flickorna skulle lära sig sticka, men resultatet blev klent. Det de stickade fick för det mesta rivas upp igen. Det var knappi med fotogen, men lampa och ljus släcktes, och Johanna satte och stickade i sängen på de långa strumpskäften. Ängsten för det fuktade anmalkande kriget, gjorde sömnen orolig. Det var tryggt att höra klirret av strumpstickorna i mörkret. "Jhm, på morgonen, har jag inte tappat en maska igen..."